

Privatsponsoreret digitalisering

Chr. R. Jansen

1. Arkiverne har store mængder arkivalier, der kan skannes/digitaliseres
2. Interessen hos brugerne for at få materialet på nettet er stor. Appetit kommer beim Essen. Jo mere, der bliver lagt ud, jo flere bruger materialet.
3. Arkivernes almindelige bevillinger rækker ikke langt over for mængden og interessen. Velvillige særbevillinger fra Staten hjælper nok, men slår heller ikke til.

(I parentes bemærket: jeg bruger her skanning og digitalisering i flæng).

Den danske regering gav i 2004 et klart svar på, hvorledes den så en mulighed for at løse dette dilemma. I Kulturpolitikens sigtelinjer, udgivet af Kulturministeriet april 2004, hed det bl.a.: *Det er kulturpolitikens opgave at fremme private investeringer i kultur og inspirere til partnerskaber mellem kultur og erhverv.* Videre hed det: *Regeringen vil derfor skabe rammerne for ...et styrket samarbejde mellem kulturliv og erhvervsliv.* Under overskriften: **Fremme private investeringer i kultur** hed det: *En vigtig del af kultur- og erhvervspolitikken er rettet mod at gøre det mere attraktivt at investere private midler i kultur. Derfor vil regeringen reducere de barrierer, der måtte være for private investeringer – hvad enten det er i form af donationer, sponsorater, partnerskaber...*

Udmeldingen var klar. Går I ud og skaffer penge fra private, ser vi i regeringen positivt på det og vil give muligheder herfor. For museer og også teatre var og er det ikke en ny tankegang – tænk på, hvor mange donationer der gennem mange årtier er givet til museer. Men for arkiverne er det noget nyt.

På denne baggrund – mange arkivalier, der er stor interesse for, og regeringens tilskyndelse til at søge private sponsorpenge – har Statens Arkivers ledelse flere gange over en længere periode – år – drøftet mulighederne for at lave et projekt, der kan søges penge til. Inden jeg går videre omkring dette projekt, må der redegøres for en anden side af digitaliseringen af arkivalier i Danmark.

Regeringen nedsatte i efteråret 2006 et udvalg med henblik på at få udarbejdet forslag til digitalisering af udvalgte, prioriterede dele af den danske kulturarv. At regeringen tog sagen alvorlig fremgik af, at digitaliseringen af kulturarven blev nævnt i regeringsgrundlaget fra november 2007.

I den første optimistiske tid forventedes der at foreligge et resultat af det i 2006 nedsatte udvalg i første halvår 2007, men det lod vente på sig. Først i maj 2009, altså her i foråret, kom den

endelige rapport med titlen: *Digitalisering af kulturarven*. Der er ikke tvivl om, at Kulturministeriet havde haft vanskeligt ved at finde sine egne ben.

Bevillinger til større digitaliseringsprogrammer er med rapporten sat på den politiske dagsorden. Selv om man nok kan sige, at det er sket med et vist eftertryk, skal man næppe umiddelbart forvente et gennembrud, men spørgsmålet står til forhandling, når forslag til finanslov forberedes, nu og i de kommende år. Betydningen af rapporten vil første gang vise sig ved finanslovsforhandlingerne her i efteråret.

I rapporten er formidlingsformålet vægtet stærkest, og derfor skal brugernes præferencer stå i centrum, når der udvælges materialer til digitalisering. Der er i høj grad taget udgangspunkt i materialer, hvor man af erfaring ved, at der er stor potentiel efterspørgsel, men hvor det er kompliceret at få adgang til originalmaterialet: arkiver, kortsamling, billedsamlinger, småtrykssamlinger, Statsbibliotekets samling af danske aviser mv.

Kulturministeriets institutioner har i arbejdet, der gik forud for rapporten, skullet tilpasse deres planer til tre muligheder, nemlig uden særlige bevillinger, og med særbevillinger i to forskellige niveauer. Det gælder også Statens Arkiver, som til formålet har fastlagt, hvilke arkivalier der kan indgå i de forskellige programmer.

Med andre ord: Staten Arkivers ledelse har gennem de sidste år ved gentagne lejligheder drøftet, hvilket materiale der bør skannes, digitaliseres, og opstillet en prioriteringsrækkefølge, som omfatter såvel det, som vi vil gå i byen med, få privat sponsoreret, dels foreslå lavet af de penge, som regeringen vil yde til digitaliseringen af kulturarven. Det er en lang liste, som jeg skal spare jer for at gennemgå, men kun nævne enkelte af de mange arkivfunds:

Tinglysningsmateriale – på svensk: *inskrivningshandlinar*.

Arkivalier vedr. skiftevesen – på svensk *arvskifte, bouppteckningar*.

Udvalgte myndighedsskabte søgemidler, bl. a. journaler svensk diarier, fra centraladministration og amter

Lægdsruller og søruller – på svensk *generalmonsterrullor, flottans rullor*.

Testamenteprotokoller

Fæsteprotokoller – på svensk: protokoller over *frälselandbo, kronolandbo, kyrkolandbo*,

Borgerskabsprotokoller, protokoller over personer, der havde fået borgerskab

Endnu en gang skal jeg understrege, at det er brugernes interesser, ikke mindst slægtsforskningen, der har stået i centrum. Høj frekvent materiale skal stilles til rådighed på nettet.

Prioriteringen er blevet den, at 1. til privat sponsoreret digitalisering er udvalgt tinglysningsmateriale.

Til de regeringsstøttede er udvalgt, hvis der bliver bevilget til kulturinstitutionerne i alt 250 mio. kr. over ti år, 2. bl.a. materiale vedr. skiftevesen og udvalgte myndighedsskabe søgemidler

Hvis der bevilges 500 mio. kr. over ti år 3. bl.a. lægdsruller og søruller, testamentprotokoller, fæsteprotokoller og borgerskabsprotokoller samt yderligere udvalgte myndighedsskabe søgemidler.

Det skal noteres i al hast, at om alt dette ikke bliver til noget, fortsætter under alle omstændigheder digitaliseringen af kirkebøger og folketællinger, i hvert fald frem til 2012.

Så vender jeg tilbage til privat sponsoring, hvortil altså er udvalgt tinglysningsmateriale. Når dette er valgt til privat sponsoring skyldes det ikke alene, at det er meget brugt materiale af slægtsforskere, men også, at vi har skønnet, at der vil være store private sponsorer at finde: realkreditinstitutioner og ejendomsmæglere.

Det siger sig selv, at oplysninger vedrørende ejendomsforhold i Danmark er en væsentlig del af kulturarven med direkte betydning for mange borgere og professionelle aktører. Ejendomsoplysninger anvendes således både til dokumentation af retlige forhold og til historiske undersøgelser. Digitaliseringen skal samtidig ses som et led i bevaringen af den fælles kulturarv, idet tinglysningsmaterialet fremover undtages fra udlån, så slid på dokumenterne undgås.

En digitalisering af tinglysningsmateriale vil derfor være til gavn for mange, da materialet herved bliver tilgængeligt overalt og til enhver tid for alle interesserede. Domstolsstyrelsens nuværende elektroniske tingbog har siden 2000 givet digital adgang til oplysninger om tinglyste dokumenter, men er ikke fuldt dækkende for især ældre dokumenters vedkommende. I øvrigt bliver hele tinglysningsmateriale i Danmark i denne måned elektronisk.

De digitaliserede dokumenter stilles til rådighed via Arkivalieronline, der siden 2002 har givet gratis adgang til en stadig voksende mængde af digitaliseret materiale i form af kirkebøger og folketællinger, og dagligt har mere end 5000 brugere.

Udgifterne til projektet er ved gennemførelse i løbet af en 5-årig periode beregnet til:

Realregistre – 1927 og andre registre	13.156.000	kr.
Omskrevne tingbogsblade	38.051.200	kr.

I alt drejer projektet sig om digitalisering af 15 mio. filer, der vil fylde skønsmæssigt 73 TB.

Udformningen af projektet og ansøgningen om sponsorstøtte har givet anledning til en række spørgsmål og udfordringer, hvor der har skullet træffes valgt mellem forskellige løsningsmuligheder.

Det klassiske spørgsmål ved fundraising er, hvem skal man søge. Da tinglysning vedrører ejendomme ville som nævnt det være naturligt at søge realkreditinstitutionerne eller organisationen for ejendomsmæglere. Til trods for fire tiårs fusioner inden for realkreditvæsen er der stadig i Danmark flere forskellige kreditforeninger. Vi skal gøre os klart, at henvender vi os til en, snakker de alle sammen og koordinerer, og får vi nej et sted, er det et nej fra alle. Noget tilsvarende gælder for ejendomsmæglerne. De fleste ejendomsmæglerkæder er knyttet til enkelte kreditforeninger, så også her vil den interne koordinering mellem mulige private sponsorer gøre sig gældende. På den anden side vil det for Statens Arkiver være en fordel at inddrage flere, holde på flere heste: Giver den ene ikke, så gør den anden måske. Hertil kommer, at det også for den enkelte sponsor kan være en fordel, at de er flere om at bære byrden.

Når vi ved, hvilke sponsorer vi vil henvende os til, vil fremgangsmåden nok blive den, at rigsarkivaren først tager en uformel samtale med de relevante direktører inden ansøgningen fremsendes for at få en ide om det overhovedet tjener noget formål.

En af udfordringerne ved udformningen af ansøgningen har været beregningen af udgifterne. Ud over det naturlige som anskaffelse af maskiner og løn til arbejdskraft skulle det besluttes, om f.eks. husleje og ledelse skulle medregnes. Statens Arkiver kunne jo siges at have husrum med varme til projektet og ledelsen ville kunne varetages af ansatte medarbejdere. Sandsynligvis ville private sponsorer være nemmere at få i tale, hvis beløbet var mindre. Beslutningen blev imidlertid, at alle udgifter, der kunne forudses, skulle indgå i projektansøgningen, at sponsorerne skulle præsenteres for det fulde projekt. Det må formodes, at det private erhvervsliv ønsker at kende de samlede omkostninger. Det vil også give mulighed for at imødekomme sponsorerne, når der er startet en dialog.

Under alle omstændigheder er det vigtigt, at vi gør os klart, at sponsorerne vil have en nytte af projektet i forhold til deres egne interesser. De vil have noget for pengene. Det kan være reklamen – omtale i pressen, logo eller navn på de viste sider på internettet. Sponsorerne ønsker uden tvivl at være synlige. Men det vil formentlig ikke være nok, når der er tale om så store beløb. Det er vigtigt at få understreget, at landinspektører, advokater og ejendomsmæglere kan få stor nytte af at have adgang online til tinglysningsmaterialet. Sponsorerne gør det næppe alene for vores skyld, ej heller for historikernes og slægtsforskernes.

Den største udfordring ved udformningen af ansøgning viste sig at være sproget i projektbeskrivelsen, der jo skulle kunne læses af direktører i realkreditinstitutioner. De er ikke historikere eller arkivarer. Det er vi, og vi har et indforstået, fagligt sprog og ikke et så lige til sprog, som det kan være vanskeligt for udefrakommende at forstå og ikke køre sur i. En kort indledning skal rumme det helt centrale, så når modtageren har læst dette – på mindre end en

A4-side – har han et klart billede af, hvad det drejer sig om. Han behøver ikke nødvendigvis at læse videre. Der skal altså laves et såkaldt Tarzan-notat.

Projektansøgningen har måttet skrives ad flere gange af flere forskellige medarbejdere. Det har været en længere proces. Vi har også fået en tidligere kreditforeningsdirektør, som vi kender, til at læse det igennem for at teste sproget og forståeligheden. Vi har nok ikke endnu nået den optimale udformning.

En udfordring, der har skullet tages stilling til, er, at udlægningen af materialet på internettet til gratis brug af alle vil betyde et fald i indtægterne for Statens Arkiver. Det skønnes, at de fire danske landsarkiver foretager 3.000 undersøgelser med anvendelse af tinglysningsmateriale om året på i gennemsnit 1½ time. Timeprisen er 441 kr., og det betyder, at Statens Arkiver kan gå glip af en årlig indtægt på 1,3 mio. kr. ved at lægge tinglysningsmateriale ud på nettet. ”Kan” fordi det forudsætter, at ejendomsmæglere og advokatsekretærer kan læse oplysningerne og ikke ønsker, at vi skal ”oversætte”, transskribere det.

Effekten af scanning og udlægningen af tinglysningsmaterialet kan imidlertid ikke alene vurderes ud fra den nuværende mængde af sager. Effekten vil sandsynligvis blive langt større og bredere. Sagt lidt firkantet må det antages, at der under de nuværende forhold kun foretages en undersøgelse i de tilfælde, hvor det er bydende nødvendigt. En lettere adgang til oplysningerne kan medføre, at ejendomsmæglere og advokater etc. også i tilfælde, hvor en undersøgelse skønnes mindre nødvendig, alligevel vil foretage en sådan. I disse tilfælde må effekten anses for at være bedre tryk og større kvalitet i forbindelse med opgaveløsningen. Og endnu en gang: historikere og slægtsforskere kommer oven i.

Der er naturligvis flere udfordringer og spørgsmål, der skal tages stilling, men dette må række her.

For nogen tid siden kom en af mine kollegaer hjem fra en international konference og resumerede, hvad hun havde hørt, med ordenen: Planer, planer og planer! Jeg har også stået her og fortalt om planer. Da jeg for et lille års tid siden foreslog privatsponsorering af arkivaliedigitalisering som et emne til de Nordiske Arkivdage, følte jeg, at vi var så langt fremme med vore planer, at vi i løbet af en måned eller to kunne henvende os til eventuelle sponsorer. Så kom finanskrisen. Den gjorde, at vi måtte erkende, at tiden ikke var til at gå i byen for at hente et to cifret millionbeløb hos private virksomheder. Finanskrisen har, bedømmer vi, givet private andet at tænke på end sponsorater. Også problemet med sproget i ansøgningen og rigsarkivarens tilbagetræden har været medvirkende til at udsætte sagen.

Det betyder imidlertid ikke, at vi har opgivet tanken, men afventer det rette tidspunkt for henvendelse.

